

e-makâlât

Mezhep Araştırmaları Dergisi

Journal of Research of Islamic Sects

e-ISSN: 1309-5803

Cilt | Volume: 18 • Sayı | Number: 2

Aralık | December 2025

İranlı Molla Ali Ekber Mehdîpûr'un Türkiye'deki Faaliyetleri ve Türkiye İslâmcılarıyla Etkileşimleri

The Activities of the Iranian Cleric Ali Akbar Mehdipour in Türkiye and His Interactions with Turkish Islamists

Muhammed Usame KARADENİZ

Arş. Gör. | Res. Asst.

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, İslam Mezhepleri Tarihi
Aydın Adnan Menderes University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, History of
Islamic Sects

Aydın, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-8288-0317>

m.usame.karadeniz@adu.edu.tr

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Başvuru | Submission: 08.09.2025

Kabul | Accept: 26.12.2025

Yayın | Publish: 31.12.2025

DOI: <https://doi.org/10.18403/emakalat.1779869>

Atıf | Cite As

Karadeniz, Muhammed Usame. "İranlı Molla Ali Ekber Mehdîpûr'un Türkiye'deki Faaliyetleri ve Türkiye İslâmcılarıyla Etkileşimleri". *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi* 18/2 (Aralık 2025), 405-423.
<https://doi.org/10.18403/emakalat.1779869>

Değerlendirme: Bu makale iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi ve değerlendirildi. Benzerlik taraması yapılarak (Turnitin) intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/emakalat/policy>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Review: This article was reviewed and evaluated by two external reviewers using a double-blind peer review model. It was confirmed that it did not contain plagiarism by performing a similarity scan (Turnitin).

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies used are stated in the bibliography.

Complaints: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/emakalat/policy>

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

1945 yılında İran'ın Tebriz kentinde doğan Hüccetü'l-İslâm Ali Ekber Mehdîpür, dinî eğitimini İran'da tamamladıktan sonra 1975-1980 yılları arasında, özellikle İstanbul'daki Vâlide Han İranlılar Mescidi'nde, Ca'ferî mezhebine mensup Şii topluluklara yönelik dinî rehberlik faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu süreçte, kurucuları arasında yer aldığı Zaman Yayınları aracılığıyla Türkçe kaleme aldığı kitap, broşür ve çeşitli yayınlar sayesinde Türkiye'deki Ca'ferî kimliğinin kamusal görünürlüğü'nün artmasına belirgin katkılar sağlamıştır. Ayrıca Türkiye'nin farklı şehirlerinde düzenlediği konferanslar ve verdiği vaazlarla toplum nezdinde geniş bir etki alanı oluşturmuştur. 1979 yılı Şubat ayında Ayetullah Humeyni (1902-1989) öncülüğünde gerçekleşen İran Devrimi, Mehdîpür'un Türkiye kamuoyundaki tanınırlığını artırmış; devrime dair açıklamaları ve dönemin İslâmcı çevreleriyle kurduğu ilişkiler aracılığıyla onu kamusal alanda daha belirgin bir figür haline getirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'de devrim yanlısı grupların geliştirdiği yakın temaslar ve üstlendiği aktif rol, 12 Eylül 1980 askerî darbesinin ardından kendisi hakkında adli süreçlerin başlatılmasına neden olmuştur. Aleyhine çıkarılan yakalama ve idam kararı neticesinde Türkiye'den ayrılmak zorunda kalan Mehdîpür, günümüzde İran'ın Kum kentinde ilmi faaliyetlerine devam etmektedir. Kendisi, yürüttüğü bu bilimsel çalışmalarda o dönemdeki tecrübelerine ve Türkiye'deki faaliyetlerine sıkça atıfta bulunarak, Türkiye bağlamındaki Şii dinî kimliği ve söyleminin oluşumuna önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, Ali Ekber Mehdîpür, Vâlide Han İranlılar Mescidi, İran Devrimi, İslâmcılık.

Abstract

Hujjat al-Islam Ali Akbar Mehdipour, born in Tabriz, Iran, in 1945, completed his religious education in Iran. Between 1975 and 1980, he engaged in religious guidance activities targeting Jafari Shi'a communities in Türkiye, particularly at the Valide Han Iranians' Masjid in Istanbul. During this period, through Turkish-language books, brochures, and various publications distributed via Zaman Publishing House, of which he was a founding member, he made marked contributions to the increasing public visibility of the Jafari identity in Türkiye. His lectures and sermons in various Turkish cities further established his broader public influence. The Iranian Revolution, led by Ayatollah Khomeini (1902-1989) in February 1979, enhanced Mehdipour's public recognition in Türkiye. His explicit statements on the Revolution and his established connections with Islamist circles during that time transformed him into a more prominent public figure. In this context, the close contacts and active role undertaken by groups sympathetic to the Revolution in Türkiye led to legal proceedings against him following the September 12, 1980 military coup. Consequently, Mehdipour had to leave Türkiye due to an arrest and execution warrant. Today, he continues his scholarly work in Qom, Iran, where he frequently references his experiences and activities in Türkiye during that earlier period, offering a significant contribution to the formation of Shi'a religious identity and discourse within the Turkish context.

Keywords: History of Islamic Sects, Ali Akbar Mehdipour, Valide Han Iranians Masjid, Iranian Revolution, Islamism.

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türkiye dinî ve sosyal tarihi, özellikle mezhebî kimliklerin kamusal alandaki dönüşümü ve uluslararası siyasi/dinî akımların yerel yansımaları açısından zengin bir araştırma sahası sunmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'deki Şii-Ca'ferî topluluğunun modernleşme süreci ve bu süreçte dışarıdan gelen din adamlarının rolü, akademik literatürde çoğu zaman yeterince görünür kılınmamıştır. Özellikle 1979 İran İslam Devrimi'nin Türkiye İslâmcı çevreleri üzerindeki etkisi kısmi bir şekilde incelenmiş olsa da bu etkinin Ca'ferî cemaat önderleri aracılığıyla nasıl bir ara yüz bulduğu derinlemesine analiz edilmemiştir.

Mevcut literatür, Türkiye'deki Ca'ferî kimliğini genellikle içe dönük, pasif veya siyasetten uzak bir yapı olarak betimlemeye meyillidir. Oysa 1970'li yılların ikinci yarısı, İstanbul'daki Vâlide Han İranlılar Mescidi ve çevresindeki dinî hareketlilik açısından önemli bir dönüşüm dönemine işaret etmektedir. Bu dönüşümün en merkezi aktörlerinden biri olan Hüccetü'l-İslâm Ali Ekber Mehdîpür'un Türkiye'deki faaliyetleri ve bıraktığı iz, akademik çalışmalarda çoğu kez göz ardı edilmiş veya yüzeysel geçilmiştir. Çalışmamızın temel problemi ve literatürdeki boşluğu da tam olarak bu noktada başlamaktadır: Mehdîpür'un 1975-1980 yılları arasındaki Türkiye'deki faaliyetleri, İstanbul'daki Ca'ferî kimliğinin kamusal görünürlüğü'nü ve örgütlülüğünü nasıl dönüştürmüştür ve bu faaliyetler, İran Devrimi'nin Türkiye'deki İslâmcı aktörler üzerindeki etkisine dair teorik tartışmalara ne tür somut ve eylemsel kanıtlar sunmaktadır?

Bu çalışmanın temel amacı, Ali Ekber Mehdîpür'un Türkiye'deki görev süresi boyunca üstlendiği merkezi rolü mercek altına almak ve onun faaliyetlerinin Ca'ferî topluluğu üzerindeki dönüştürücü etkisini ortaya koymaktır. Makalemizin temel iddiası (tez), Mehdîpür'un faaliyetlerinin salt dinî rehberlikle sınırlı kalmadığı; aksine, Ca'ferî kimliğini pasif bir yapıdan, kamusal alanda söz sahibi, örgütlü bir karaktere taşıdığı ve aynı zamanda İran Devrimi'nin Türkiye'deki İslâmcı çevreler (özellikle Akıncılar) ile pratik iş birliği modeli kurarak etkileşimde

bir ara yüz görevi gördüğüdür. Bu kapsamda makalemiz, literatüre üç önemli katkı sunmaktadır: Mezhebi Kimliğin Dönüşümü, Ulusötesi Etkileşim ve Analitik Referans.

Bu çalışma, tarihsel sosyoloji perspektifinden hareketle mezhebî dönüşüm süreçlerini ve mezhepler arası etkileşimi nitel bir araştırma kapsamında incelemektedir. Araştırmada birincil veri kaynakları olarak Mehdîpür'un ilgili dönemde yayımladığı kitap ve broşürler ile dönemin İslâmcı basınındaki haberler; ikincil veri kaynakları olarak ise gazete arşivleri ve biyografik anlatılar kullanılacaktır. Araştırmamız, Ali Ekber Mehdîpür'un Türkiye'deki faaliyetlerini 1975-1980 yılları arasına sınırlı tutmaktadır. Bu dönemsel sınırlandırma, onun kamusal görünürlüğü'nün en yoğun olduğu ve toplumsal/siyasi etkileşimlerinin en kritik olduğu periyodu incelemeyi hedeflemektedir.

1. Vâlide Han İranlılar Mescidi

Miladi 17. yüzyılda, Sultan IV. Murad'ın (ö. 1049/1640) annesi Kösem Sultan (ö. 1061/1651) tarafından inşa ettirilen Büyük Vâlide Han, dönemin İstanbul'unda yapılan en büyük ticaret hanlarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Han içerisinde, İranlılar ile Şii Azerîlerin de etkin olarak yer aldığı bir ortamda, "Mescid-i İrânîyân" (İranlılar Mescidi) adıyla bir mescid inşa edilmiş;¹ bu yapı, uzun yıllar boyunca İstanbul'daki Caferî mezhebine mensup topluluklar tarafından ibadet amacıyla kullanılmıştır. Deprem ve yangın gibi doğal afetlerden etkilenen mescid, 1950'li yıllarda geçirdiği restorasyonlarla bugünkü şeklini almış ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Dini faaliyetlerini büyük ölçüde İran'dan gelen ulemayla sürdüren ve İstanbul'da ikamet eden Caferî tüccarların desteğiyle varlığını devam ettiren bu mescid, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'deki dinî çevreler tarafından tanınan bir mekân hâline gelmiştir. Bu doğrultuda, 1960 ve 1970'li yıllar arasında uzun süre mescitte imamlık görevini yürüten İranlı din âlimi Ahmed Sâbirî Hemedânî (1924-2017),² hem mescidin tanınmasına hem de Sünnî kesimlerle kurduğu diyaloglar aracılığıyla gerek İstanbul'daki Caferî topluluğunun gerekse genel olarak İranlılar Mescidi'nin tanınırlığının artmasına önemli katkılar sağlamıştır.

"İslâm'da Işıklı Yol Ehl-i Beyt Yolu", "İslâm'da Oruç", "İslâm'da Caferî Mezhebi ve İmam Cafer Sadık Buyrukları" ve "Aşura Şehidler Günü" gibi Türkçe eserler kaleme alan Hemedânî, *İslâm'da Caferî Mezhebi ve İmam Cafer Sadık Buyrukları* adlı eserinin önsözünde şu ifadelere yer vermiştir:

"Yıllar önce İstanbul'da İranlılar Camiinde imam-ı cemaat olarak görev yaptığım sırada, ehli sünnet kardeşlerin alimleri ve müftüleriyle bir kardeş olarak tanışıyor ve bir çok mecliste dini konularda sohbetler ediyorduk. Bazen de dinî ve devlet dairelerinden Cafer-i mezhebi hakkında bir takım sorular soruluyor ve kısaca cevap veriyordum. Bir gün, o zaman İstanbul'un Baş müftüsü olan Ömer Nasuhi Bilmen kardeşin yanına giderek dinî konular ve İmam Cafer Sadık (A.S.)'ın şahsiyeti hakkında saatlerce konuştuk. Bu saygıdeğer alim, her ne kadar İmam Cafer Sadık hazretlerinin Büyük İslami şahsiyetini tanımış ve bunu bizzat itiraf ediyor ve onun İmam Âzam Ebu Hanife'nin üstadı olduğunu kabul etmesine rağmen O'nu takip eden Caferîlerin inançları hakkında gerekli bilgiye sahip değildi. Bu zat, benden, müslümanların dörtte birini oluşturan Caferî mezhebi ve İmam Cafer Sadık'ın buyrukları hakkında bir kitap yazmamı rica etmişti. Ben de bu saygıdeğer alimin arzusunu kabul ederek çoğunluğu İran, Pakistan, Hindistan, Irak, Suriye, Türkiye, Bahreyn, Kuveyt, Lübnan, Suudi Arabistan ve Afganistan gibi müslüman ülkelerde yaşayan 12 İmam'a inanan Caferîler hakkında bu kitabı yazdım."³

Türkiye'deki görevi süresince Ehl-i Sünnet âlimleriyle ilmî istişarelerde bulunan Hemedânî,⁴ 1943-1960 yılları arasında İstanbul Müftülüğü görevini yürüten Ömer Nasuhi Bilmen'in (1883-1971) teklifi üzerine eser kaleme aldığını açıkça ifade etmiştir. Hemedânî'nin İstanbul'da yürüttüğü faaliyetler, özellikle Caferî toplumu üzerinde dinî-mezhebî, kültürel ve toplumsal alanlarda derin ve kalıcı etkiler yaratmış, bu yönüyle söz konusu topluluk içerisinde önemli bir nüfuz kazanmıştır. Ancak artan etkisi ve yükselen şöhreti, İran resmî makamlarının dikkatini çekmiş nitekim İran'ın Türkiye'deki Büyükelçiliği tarafından uygulanan baskılar sonucunda

¹ Semavi Eyice, "Büyük Vâlide Hanı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1992), 6/516-517.

² Ahmed Sâbirî Hemedânî'nin fotoğrafı için bkz. Ekler bölümü Resim 1.

³ Ahmed Sabri Hemedani, *İslâm'da Caferî Mezhebi ve İmam Cafer Sadık Buyrukları* (Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1983), 3-4.

⁴ Müfid Yüksel, babası Sadreddin Yüksel'in (1920-2004) Ahmed Sâbirî Hemedânî ile yakın bir dostluk ilişkisi içinde olduğunu ifade etmiştir. Bkz. On4 Tv, "İşin Özü", *Youtube* (23 Şubat 2021), 00:23:25-00:25:30.

Hemedâni, Türkiye'den ayrılmak zorunda kalmıştır.⁵

2. Ali Ekber Mehdîpür'un Hayatı ve Türkiye'deki Faaliyetleri

24 Haziran 1945 tarihinde Tebriz'in Bâğşime semtinde dünyaya gelen Mehdîpür, 1952 yılında ilkökul eğitiminin yanı sıra Hacı Ebu'l-Kâsım Dihhudâ Medresesi'nde öğrenim görmeye başlamıştır. Daha sonraki yıllarda devlet okulundaki eğitimini yarıda bırakarak tamamen medrese tahsiline yönelmiştir. Mehdîpür, 17 yaşında İran'ın ilmi merkezlerinden Kum şehrine giderek, Ayetullah Muhammed Kâzım Şeriatmedârî (1904-1986) tarafından kurulan "Dârü't-Teblîğî'l-İslâmî" adlı kurumda beş yıl süreyle eğitim almıştır.⁶ Bu süre zarfında, aynı zamanda alt düzey sınıflara ders verme görevini de üstlenmiştir. Ayrıca İran'da Ca'fer Sübhânî, Murtazâ Mutahharî, Mekârimî Şirâzî ve Şeriatmedârî gibi önemli din âlimlerinden eğitim almış ve İstanbul'daki Ca'ferî topluluğunun daveti üzerine Kum medresesi adına 1975 yılının Ramazan ayına tekabül eden Eylûl ayında Türkiye'ye gelmiştir. Şah Muhammed Rızâ Pehlevî'nin (1919-1980) yönetimi süresince İran'da birçok soruşturmaya maruz kalmasına rağmen gerekli resmî izinlerin sağlanmasının ardından Türkiye'ye giriş yapmıştır. 30 yaşında genç bir molla olarak İstanbul'a gelen Mehdîpür, Tebrizli oluşunun avantajını hem Türkçe dil yeterliliğinde hem de Türkiye'deki kişilerle kurduğu ilişkilerde göstermiştir. İranlılar Mescidi'nde Cuma ve cemaat namazlarını kıldıran Mehdîpür, Ramazan ayının ardından İran'daki ailesini de getirerek İstanbul'a yerleşmiştir.⁷

İstanbul'a yerleşmesinin ardından Mehdîpür, şehirdeki Ca'ferî toplumu içerisinde kısa sürede önemli bir konum elde etmiş; özellikle mezhebin önde gelen entelektüel ve dinî temsilcilerinden Abdülbâki Gölpinarlı (1900-1982), Abbas Ef'âlî (1917-1978), Hüseyin Hatemi (1938-) ve Selahattin Özgündüz (1957-) gibi isimlerle yakın ilişkiler geliştirmiştir. Kum medreselerinde klasik Şii-İmâmî eğitimi tamamlayıp Türkiye'deki Şii-Ca'ferî topluluklar arasında dinî ve mezhebî kimliğin korunması ve aktarılması yönünde önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Özellikle Ca'ferî mezhebine mensup bireylere mezhebî rehberlik ve eğitim vermiş, bu doğrultuda hem ibadet hem de geleneksel ritüellerin doğru bir şekilde uygulanmasına öncülük etmiştir. Mehdîpür'un bu çerçevede yürüttüğü faaliyetler arasında, Şii-İmâmî takviminin kutsal kabul edilen gün ve gecelerinde düzenlenen tören ve etkinliklerin organizasyonu da yer almaktadır. Nitekim, Gadîr-i Hum Bayramı gibi Hz. Ali'nin imametinin ilan edildiğine inanılan günün kutlanması, Hz. Fâtma'nın doğum günü vesilesiyle düzenlenen anma ve kutlama programları, Kerbelâ hadisesinin yıl dönümünde gerçekleştirilen 10 Muharrem (Aşûrâ) matem merasimleri ve Şii inancına göre gayb hâlinde bulunan 12. İmam Muhammed Mehdî'nin doğum günü gibi özel zamanlarda yapılan etkinlikler ve konuşmalar,⁸ onun öncülüğünde toplumsal düzeyde mezhebî aidiyetin canlı tutulmasına katkı sağlamıştır.

2.1. Zaman Yayınları Etrafındaki Faaliyetler

İstanbul'daki Ca'ferî topluluğuyla bütünleşen ve bu topluluğun mezhebî yapısı içerisinde etkin bir rol üstlenen Mehdîpür, gerçekleştirdiği çeşitli kültürel, ilmi ve toplumsal faaliyetler aracılığıyla bu entegrasyonu kurumsal ve sürdürülebilir bir zemine oturtmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda Mehdîpür, İstanbul'a ilk geldiğinde Ca'ferî cemaatin ellerini bağlayarak ve halı üzerine secde ederek namaz kıldıklarını gözlemlediğini, bunun ise takıyye amacıyla yapıldığını ifade etmiştir. Bunun üzerine secdenin toprağa veya topraktan türeyen bir madde üzerine yapılması gerektiğine dair görüşünü desteklemek amacıyla Ehl-i Sünnet kaynaklarından özellikle de *Kütüb-i Sitte*'den derlediği 32 hadisi içeren ve 32 sayfadan oluşan *Sünnete Uygun Secde* adlı bir risale kaleme aldığı belirtmiştir. Türkiye'deki Ca'ferî topluluğunu basılı yayınlar yoluyla irşad etme düşüncesi, ilerleyen süreçte kurumsal bir yayın faaliyetine dönüşmüş bu çerçevede Mehdîpür, İstanbul'un Laleli semtinde Şair Haşmet Sokağı'nda faaliyet göstermeye başlayan "Zaman Yayınları" adlı yayınevinin kuruluşuna öncülük eden başlıca isimler arasında yer almıştır. Mehdîpür, yayınevinin adının "Zaman" olarak seçilmesinin iki temel nedeni olduğunu belirtmiştir. Bu nedenlerden ilki, 12. İmam Muhammed Mehdî'nin "İmam-ı Zaman" unvanına yapılan bir göndermedir. İkinci neden ise "Zaman" kelimesinin Türkçe, Arapça ve

⁵ Hamedani, *İslamda Caferi Mezhebi*, 3-4.

⁶ Bkz. Ekler bölümü Resim 2.

⁷ Endişverân, "Ali Ekber Mehdîpür", (Erişim 2 Ağustos 2024); Ali Ekber Mehdîpür, "Hükm-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâkî Est!" (Görüşmecî: Haberguzâre-i Hovze, Görüşme Transkripsiyonu, Görüşme 22 Ağustos 2020).

⁸ Detaylar için bkz. Mehdîpur, *Dinî Makaleler*, çev. Abbas Ef'âlî (İstanbul: Zaman Yayınları, 1979), 7-43, 61-79, 93-124.

Farsça dillerinde ortak bir biçimde kullanılabilmesidir.⁹

Zaman Yayınları, 1970'li yılların ikinci yarısında hem telif hem de tercüme olmak üzere çeşitli eserler yayımlamıştır. Bu yayınlar arasında dikkate değer bazı örnekler şunlardır: Murtazâ Mutahhari'nin *Dâstân-i Râstân* adlı eseri Mehmet Kanar'ın çevirisiyle *Doğruların Öyküsü* adıyla yayımlanmıştır. Abdülbâki Gölpinarlı'nın kaleme aldığı *Müminlerin Emiri Hazreti Ali* adlı telif eser de bu dönemde basılmıştır. Yine Muhammed Rızâ el-Muzaffer'in *Akâidü'l-İmâmiyye* adlı eseri, Gölpinarlı'nın çevirisiyle *Şîa İnançları* başlığıyla yayımlanmıştır. Mehdîpür'un *Dinî Makaleler* adlı çalışması Abbas Ef'âli'nin çevirisiyle Türkçeye kazandırılmış ayrıca *İslâm'da Oruç* başlıklı eserler de yayın kataloğunda yer almıştır. Muhammed Hüseyin Kâşifülğitâ'nın *Aslû's-Şî'a ve usûlühâ* adlı eseri yine Gölpinarlı'nın çevirisiyle *Ca'ferî Mezhebi ve Esasları* adıyla basılmıştır. Murtazâ Mutahhari ile Ali Mezinâni'nin (Ali Şeriatî'nin müstear adı) kaleme aldıkları *Şehid ve Şehadet* adlı eser de yayımlanan çalışmalar arasındadır. Ayrıca Abdülkerim Biâzâr eş-Şirâzi'nin *Dovre Kur'an ve Tabiat* adlı eseri Selâhaddin Dilşâd tarafından *Kur'an ve Tabiat* adıyla tercüme edilmiştir. Son olarak Ayetullah Şirazi'nin *Özet İlmihal* adıyla çıkan eseri ise Selahattin Özgündüz çevirisiyle yayımlanmıştır.¹⁰ Mehdîpür, yazı ile kurduğu güçlü bağ, kültürel hizmetlerin toplumların gelişimindeki önemine olan inancı ve dönemin basın alanında yaşanan geniş özgürlük ortamını dikkate alarak, Zaman Yayınları çatısı altında yaklaşık 60 kadar kitap, risale ve broşür yayımladıklarını belirtmiştir. Ayrıca kendisine ait çeşitli vaaz ve konuşmalar kasetlere kaydedilerek Türkiye'nin farklı bölgelerine dağıtılmış, pazar günleri belirli camilerde bu kasetler halka dinletilmek suretiyle geniş kitlelere ulaşması sağlanmıştır.¹¹

2.2. Davet ve Propaganda Çalışmaları

Zamanla tanınırlığı artan Ali Ekber Mehdîpür, yürüttüğü kültürel ve sosyal faaliyetler aracılığıyla İstanbul'daki İranlılar Mescidi'ni yalnızca yerel cemaatin değil daha geniş bir kitlenin ilgisini çeken bir ibadet ve etkileşim mekânına dönüştürmeyi başarmış, bununla bağlantılı olarak Türkiye'de bazı vilayetlere konferans ve seminer vermek üzere davet edilmiştir. Bu dönemde İzmir (İmam Cafer-i Sadık Camii ve Turgutlu Sineması), Bursa (Ulu Camii), İzmit (Ulu Camii), Konya (Akşehir) ve Edirne gibi şehirlerde konferans ve vaazlar vermiştir.¹² Bursa'yı İran'daki Kum şehri gibi dinî bir merkez olarak nitelendiren Mehdîpür, Ulu Camii'yi ise hayatı boyunca gördüğü en büyük cami olarak tanımlamıştır. Ayrıca katıldıkları bir namazda 40 bin kişinin yer aldığını belirtmiş ve bu durumun dönemin Türk basınında da yer bulduğunu ifade etmiştir. Bursa'da iken Osmanlı padişahlarının türbelerini ziyaret eden Mehdîpür, bu konuyla ilgili olarak şu iddiada bulunmuştur:

“İlginçtir ki Osmanlı padişahlarından beşinin mezar taşında Ehlibeyt'in beş ismi (Âl-i Abâ) yazılıdır; yani bunlar Şii idiler. Bu meseleyi merhum Gölpinarlı'dan naklediyorum: 'Bunların büyükbabalarının ismi Otmân'dı. Mezhepleri değiştikten sonra bu isim Osman'a dönüştü' ve sonuç olarak sonradan Sünnî oldular.”¹³

Mehdîpür, Türkiye'deki Ca'ferî toplumu içerisinde mezhebî temsiliyet açısından öne çıkan etkili bir figür olarak bu topluluğun kolektif kimliğinin inşasında ve kurumsallaşmasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Onun liderliği, Ca'ferî toplumunun kamusal görünürlüğüne artırmıştır. Nitekim Osmanlı döneminden itibaren İstanbul'daki Ca'ferî topluluğuna ibadethane olarak hizmet veren Vâlide Han İranlılar Mescidi ile Üsküdar'daki Seyyid Ahmed Deresi İranlılar

⁹ Mehdîpür, “Hük-m-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâki Est!” (Görüşme 22 Ağustos 2020).

¹⁰ Eserler için bkz. Murtazâ Mutahhari, *Doğruların Öyküsü*, çev. Mehmet Kanar (İstanbul: Zaman Yayınları, 1977); Abdülbâki Gölpinarlı, *Müminlerin Emiri Hazreti Ali* (İstanbul: Zaman Yayınları, 1978); Muhammed Rızâ'l-Muzaffer, *Şîa İnançları*, çev. Abdülbakıy Gölpinarlı (İstanbul: Zaman Yayınları, 1978); Mehdîpur, *Dinî Makaleler*, çev. Abbas Ef'âli (İstanbul: Zaman Yayınları, 1979); Mehdi Pur, *İslâm'da Oruç* (İstanbul: Zaman Yayınları, 1979); Kâşifül-Gitâ, *Ca'ferî Mezhebi ve Esasları*, çev. Abdülbakıy Gölpinarlı (İstanbul: Zaman Yayınları, 1979); Murtazâ Mutahhari, *Şehid* (İstanbul: Zaman Yayınları, ts.); B. Şirazi, *Kur'an ve Tabiat*, çev. Selâhaddin Dilşâd (İstanbul: Zaman Yayınları, 1979); Ayetullah Şirazi, *Özet İlmihal*, çev. Selahattin Özgündüz (İstanbul: Zaman Yayınları, 1980).

¹¹ Mehdîpür, “Hük-m-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâki Est!” (Görüşme 22 Ağustos 2020).

¹² Endişverân, “Ali Ekber Mehdîpür”.

¹³ Mehdîpür, “Hük-m-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâki Est!” (Görüşme 22 Ağustos 2020). Ali Ekber Mehdîpür'un Türkiye'deki faaliyetlerinden rahatsızlık duyan Kadir Mısıroğlu, çeşitli demeçlerinde Mehdîpür'un Bursa Ulu Camii'nde yaptığı konuşmada Osmanlı tarihine yönelik aşağılayıcı ifadelerde bulunduğunu iddia etmiştir. Detaylar için bkz. Üstad Kadir Mısıroğlu, “İran ve Şîa Meselesi”, *Youtube* (13 Ocak 2015), 00:16:14-00:17:00.

Camii'nin¹⁴ yanı sıra Mehdîpür'un öncülüğünde Ca'ferî mezhebine mensup bazı camiler inşa edilmiştir. Bu bağlamda, İstanbul'un Halkalı semtinde yer alan İmam Cafer Sadık Camii (günümüzde Zeynebiyye Camii'nin bulunduğu konum), Ankara'nın Keçiören ilçesindeki Allâhu Ekber Camii ve İzmir'in Bayraklı ilçesindeki Ehl-i Beyt Camii bu yapılar arasında yer almaktadır. Mehdîpür'un girişimleriyle temeli atılan camiler, günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Mehdîpür, bir röportajında bu hizmetleri olumlu bir gelişme olarak değerlendirmiş; Türkiye'de Şii-Ca'ferî mezhebine mensup topluluklara hitap eden cami sayısının, başlangıçta yalnızca iki (Vâlîde Han ve Seyyid Ahmed Deresi) iken, yaklaşık 300'e ulaştığını, yalnızca İstanbul'da 30'a yakın caminin bulunduğunu ifade etmiştir. Mehdîpür, camilerin büyümesiyle birlikte fonksiyonlarının da değiştiğine dikkat çekerek dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2010 yılında Halkalı'da düzenlenen Muharrem ayı matem törenlerine katıldığını ve bu törenin devlet televizyon kanallarında yayınlandığını belirtmiştir. Mehdîpür'a göre, bu gelişme Şiiliğin görünürlüğünü artırmış ve birçok kişinin Şiiliği benimsemesine zemin hazırlamıştır.¹⁵

Mehdîpür'un görevi sırasında İranlılar Mescidi, İstanbul dışından gelen ziyaretçilerin de uğrak noktası hâline gelmiş, bu süreçte mescid yalnızca Şii-Ca'ferî topluluğa değil aynı zamanda Sünnî gelenekten gelen münevverler ile entelektüel çevrelerden bireylere de hitap eden bir merkez işlevi görmeye başlamıştır. Mehdîpür, bu kesimlere Şii öğretileri tanıtip onları bu gelenek doğrultusunda etkilemeyi başardığını ifade etmiş, söz konusu bireylerin artık başka camilerdeki Cuma namazlarına katılmayıp yalnızca kendisinin imamlık yaptığı bu mescidi tercih ettiklerini dile getirmiştir. Bazı Sünnî kesimlerin hem Mehdîpür'a hem de İranlılar Mescidi'ne yönelik ilgisi, bu kesimlerde mezhep değişikliği (teşeyyu) eğilimlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim Mehdîpür, Türkiye'de görev yaptığı dönemde birçok ailenin bireysel çabalarıyla Şiiliği benimsediğini, ancak bu kimliğin gizli tutulmasının gerektiği yönünde kendilerine telkinlerde bulunulduğunu ifade etmiştir. Bu gruplara yönelik Kur'an dersleri düzenlendiğini, her bireye birer öğrenci tahsis edildiğini ve söz konusu kişilerin yalnızca kendi hocalarını tanıdıklarını, kendisiyle doğrudan hiçbir temaslarının bulunmadığını belirtmiştir.¹⁶ Mehdîpür'un bu meyandaki faaliyetleri incelendiğinde, onun sadece Şii-Ca'ferî inançlarını öğretmekle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda Sünnî gelenekten gelen bireyler ve topluluklar üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Mehdîpür'un çaba ve girişimlerinin yalnızca Şii kitlelere yönelik bir propaganda faaliyeti olarak değerlendirilmesi yetersiz kalmaktadır. Aksine yürüttüğü çalışmaların Sünnî kökenli bireylerin Şiiliğe yönelmelerine hatta bir kısmının Şiileştirilmesine zemin hazırladığı anlaşılmaktadır.

3. İran Devrimi ve Mehdîpür'un Türkiye'deki İslâmcılar ile Teşrik-i Mesaisi

İran'da Pehlevî Hanedanı'nın 1925 yılında iktidara gelişiyle kurulan monarşik rejim, yaklaşık yarım yüzyıl boyunca modernleşme, Batı ile yakın ilişkiler kurma ve merkezi otoriteyi güçlendirme politikaları çerçevesinde şekillenmiştir. Ancak bu süreç toplumsal adaletsizlikler, siyasi baskılar ve geleneksel değerlerle çatışan reformlar nedeniyle giderek artan bir halk tepkisine yol açmıştır. 1979 yılında Ayetullah Ruhullah Humeyni'nin önderliğinde gerçekleşen ve "İran İslâm Devrimi" olarak adlandırılan halk hareketi sonucunda Pehlevî monarşisi yıkılmış ve yerine teokratik temellere dayanan bir rejim olan "İran İslâm Cumhuriyeti" kurulmuştur. Bu devrim, yalnızca İran'ın iç siyasal ve toplumsal yapısını köklü bir biçimde dönüştürmekle kalmamış aynı zamanda dünya genelinde özellikle Müslüman coğrafyalarda yükselen İslâmî hareketler üzerinde derin, çok boyutlu ve kalıcı etkiler yaratmıştır. Bu perspektifte Türkiye'deki İslâmcı çevreler, 1978 yılının ortalarından itibaren İran'da Şah Muhammed Rızâ Pehlevî ile toplumsal kesimler arasındaki mücadeleyi yakından takip etmiş, İran Devrimi ve lideri

¹⁴ Üsküdar'da, Karacaahmet Mezarlığı içerisinde yer alan ve Seyyid Ahmed Deresi Sokağı'nın sonunda konumlanan İranlılar Camii'nin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Caminin bulunduğu bölgede, ayrıca İranlılara ait bir mezarlık da yer almaktadır. Konu ile ilgili detaylı bilgi için ise bkz. Zekeriya Kurşun, "Üsküdar'da İranlılar ve İran Mezarlığı", *Üsküdar Sempozyumu IV*, ed. Çoşkun Yılmaz (İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2007), 1/194-212.

¹⁵ Mehdîpür, "Hükm-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâkî Est!" (Görüşme 22 Ağustos 2020). Erdoğan'ın Aralık 2010'daki Matem törenlerine katılması ve konuşması için bkz. İhlas Haber Ajansı (İHA), "Erdoğan, Aşure töreninde konuştu", (Erişim 5 Ağustos 2024).

¹⁶ Detaylar için bkz. Endişverân, "Ali Ekber Mehdîpür"; Mehdîpür, "Hükm-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâkî Est!" (Görüşme 22 Ağustos 2020). İran Devrimi'ne giden süreçte Mehdîpür'un evine gittiklerini belirten Hamza Türkmen'in, bu ziyaretlerde kendilerine Şiiliği propaganda ettiğini ileri sürmesi için ise bkz. Hilal Tv, "Ulustan Ümmete", *Youtube* (12 Ocak 2017), 00:31:00-00:31:15.

Ayetullah Humeyni'ye yönelik ciddi bir ilgi göstermişlerdir.

Türkiye'de özellikle genç kuşak İslâmcılar tarafından çıkarılan *Şûrâ*, *Tevhîd*, *Hicret*, *İslâmî Hareket* ve *Düşünce* gibi dergilerde¹⁷ İran'ın gündemde önemli bir yer tutması, bu çevrelerin İran'a olan ilgisini artırmış; bu ilgi, daha derinlikli bilgi kaynaklarına yönelmelerine neden olmuştur. Bu bağlamda Sadreddin Yüksel ve oğlu Metin Yüksel (1958-1979), söz konusu çevrelerin bilgi temininde önemli bir rol oynamıştır. 1966 yılında ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleşen Sadreddin Yüksel, özellikle Fatih çevresindeki İslâmcı çevrelerde etkili bir konum edinmiş; Arapça, Farsça ve Kürtçe gibi dillere olan hâkimiyetleri sayesinde ailesiyle birlikte bu çevre içinde ayrıcalıklı bir statü kazanmıştır. Ailenin Vâlîde Han'daki İranlılar Mescidi aracılığıyla İran'dan gelen yetkililerle kurduğu ilişkiler bu durumun somut bir göstergesi niteliğindedir. Ahmed Sâbirî Hemedânî'nin ardından mescitte görev yapan Ali Ekber Mehdîpûr ve İstanbul'da okuyan İranlı öğrencilerle de temas hâlinde olan aile, İran'daki gelişmelere dair bilgileri erken safhalarda elde etme imkânı bulmuş ve bu türden bilgileri adı geçen yayın organlarına iletmışlerdir.¹⁸

Yüksel ailesinin İranlılarla kurduğu temaslar, özellikle Ali Ekber Mehdîpûr ve onun etrafındaki İranlı öğrencilerin Türkiye'deki İslâmcı entelijansiya tarafından tanınmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu temaslar, aynı zamanda devrim öncesi ve sonrası İran'da yaşanan siyasi ve toplumsal dönüşümlerin Türkiye'deki İslâmcı çevrelerce doğrudan ve birincil kaynaklardan takip edilmesine imkân tanımıştır. Bu meyanda Mehdîpûr, dönemin önde gelen İslâmcı dergileriyle çeşitli mülakatlar gerçekleştirmiştir. Kendisiyle yapılan ilk röportaj, Aralık 1978 tarihli *Tevhîd* dergisinin 2. sayısında yayımlanmış olup, soru-cevap formatında hazırlanan bu metinde Mehdîpûr, "İstanbul'daki İran Müslümanlarının sözcüsü" olarak tanımlanmıştır.¹⁹ Böylece Mehdîpûr'un Türkiye'deki İslâmcı camiada tanınmasında *Tevhîd* dergisi etkili bir araç olmuştur.

İran'a özel bir ilgi duyan İslâmcı çevrelerin Mehdîpûr ve İranlı öğrencilerle kurduğu temaslar, zamanla iki taraf arasındaki ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlamış; bu etkileşim, ortak eylem ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesine uygun bir zemin hazırlamıştır. Nitekim 1975-1980 yılları arasında faaliyet gösteren Akıncılar Teşkilatı²⁰ (özellikle İstanbul Fatih Akıncıları) aracılığıyla Türkiye'deki İslâmcı gençlik hareketleri içerisinde öne çıkan bir aktör haline gelen bu yapı, yalnızca İslâmcı söylemin taşıyıcılığını üstlenmekle kalmamış, aynı zamanda mevcut aktörlerle birlikte İran meselesine ilişkin çeşitli eylemlerde de bulunmuştur. İran'daki devrimin lideri Humeyni'nin Fransa'dan İran'a dönüşü ve ülkedeki yönetimde yaşanan köklü değişiklikler, İran'ın yurt dışındaki diplomatik temsilciliklerine de yansımış özellikle önemli büyükelçilik ve konsolosluklarda belirgin hareketlilik gözlenmiştir. Devrim öncesinde İstanbul'daki İran Başkonsolosluğu önünde sıkça protesto ve eylemler gerçekleştiren İranlı öğrenciler, Şubat 1979'da yeni İran yönetiminden aldıkları talimat doğrultusunda büyükelçilik ve konsolosluk binalarını fiilen ele geçirmişlerdir. Söz konusu binalar, Ali Ekber Mehdîpûr liderliğinde örgütlenen İranlı Müslüman öğrenciler ile "Fatih Akıncıları" olarak adlandırılan grup tarafından

¹⁷ Dergiler hakkında detaylı bilgi için bkz. Kâmil Yeşil, "Şûrâ-Tevhîd-Hicret Gazeteleri ve İslâmî Düşünce Radikal Tavrı", *1960-1980 Arası İslâmî Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*, ed. Vahdettin Işık vd. (İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016), 419-438; Hamza Türkmen, "Türkiye'deki Tevhîdî Uyanışa Verilen Hizmet: Düşünce Dergisi", *Haksöz* 106 (2000), 54-67. Hamza Türkmen, "İslâmî Hareket Dergisi", *Haksöz Haber* (Erişim Temmuz 2023).

¹⁸ On4 Tv, "İşin Özü", 00:23:25-00:25:30. Ayrıca Metin Yüksel'in arkadaşları Mehmet Ali Tekin ve Mehmet Şahin'in bu konudaki anlatıları için bkz. Mehmet Ali Tekin, *Şehid Metin Yüksel Kardelenlerin Kan Kırmızı Açtığı Gün* (İstanbul: Beka Yayınları, 2008), 13; Mehmet Şahin, *Tek Yol İslâm Çizgisinde Yarım Asır* (İstanbul: İnkılâb Yayınları, 2021), 49-50.

¹⁹ *Tevhîd* dergisi Mehdîpûr'a "İran'daki rejim aleyhtarı hareketin ideolojik ve politik temeli nedir?", "İran'da Şah'a başkaldıran grupları kaç ana bölüme ayırabiliriz, bunların siyasi ve ideolojik tercihleri nelerdir?", "İran'daki rejim aleyhtarı hareketin süper güçlerle belli bir bağlantısı var mı? Yoksa nasıl kendi başına başlatılmıştır?", "İran müslümanlarının çoğu Şii'dir. Şia'nın temel akidevi ve fihhi özellikleri nelerdir? Ehl-i Sünnetle yakınlığı ve uzaklığı nedir?", "Caferiye, (İmamiye) nedir? Caferilerin rejim aleyhtarı İslâmî ayaklanmadaki rolleri nedir?", "Gulat-ı Şia'nın İran'da etkinliği var mıdır?", "Ayetullah Humeyni ve Şeriat medarî'nin hareket içindeki önemini anlatır mısınız?" ve "Marksistlerin hareket içindeki önemleri nedir, iktidara geçme şansları var mıdır?" şeklinde sorular yöneltilmiştir. Mehdîpûr'un cevapları için bkz. Ali Ekber Mehdîpûr, "ABD, Rusya ve Çin Şah'ı Desteklemektedir. Hareketimizde Hiçbir Dış Gücün Tesiri Yoktur" (Görüşmeci: Tevhîd, Görüşme Transkripsiyonu), *Tevhîd* 2 (1978), 12-14.

²⁰ Teşkilatla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ertuğrul Zengin, *Akıncılar Hareketi 1970'lerde İslâmî Gençliğin Oluşumu ve Eylem* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021); Ersönmez Yarbay, *Akıncılar Hareketi 1975-1980* (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2021).

ele geçirilmiştir. Ele geçirilen başkonsolosluk binasında gerçekleştirilen etkinliklerde Abdülbaki Gölpınarlı ve genç İslâmcı yazar Ali Bulaç gibi isimler, kitlelere hitap etmişlerdir.²¹

Mehdîpür, Fatih Akıncıları ve liderleri Metin Yüksel ile kurduğu yakın dostluk ilişkisi sayesinde bu topluluğun eylemci ve organizasyonel kabiliyetlerinden etkin biçimde faydalanmıştır. Bu iş birliğine somut bir örnek olarak Mehdîpür'un 22 Şubat 1979 tarihinde İzmir'de gerçekleştireceği konferansta sol görüşlü öğrencilerin olası müdahalelerine karşılık Fatih Akıncıları'ndan destek talep etmesi gösterilebilir. Bu talep doğrultusunda, Metin Yüksel başta olmak üzere Mehmet Ali Tekin, Mehmet Şahin, Bahattin Bilici ve Burhan Albayrak gibi Fatih Akıncıları mensupları İzmir'e intikal etmişlerdir. Konferansın sorunsuz bir şekilde tamamlanmasının ardından söz konusu grup Mehdîpür ile ertesi gün İstanbul'a dönmüştür.²² İran Devrimi'nin Türkiye'ye aktarılmasında aktif rol alan ve devrime ilgi duyan kesimlerle kurduğu ilişkiler neticesinde öne çıkan Mehdîpür, şubat ayında gerçekleşen devrimin ardından mevcut popüleritesini daha da artırmıştır.

Tevhîd dergisi, İran Devrimi'ne güçlü destek veren Türkiye'deki İslâmcı çevrelerin sesi konumunda olup Aralık 1978 tarihli 2. Sayısında Mehdîpür ile bir mülakat gerçekleştirmiş ve onu "İstanbul'daki İran Müslümanlarının sözcüsü" olarak takdim etmişti. Ancak ilerleyen süreçte Mehdîpür, 1979 yılının şubat ayında dergiye gerçekleştirdiği ziyaret ve Selahaddin Eş ile Ali Bulaç gibi dergiye katkı sunan isimlerle yaptığı röportajlar sonrasında söz konusu çevrelerce farklı bir misyonda değerlendirilmiş, bu kez "İran İslâm Hükümeti'nin gayri resmî ancak fiilî temsilcisi" olarak nitelendirilmiştir. Mehdîpür ise kendisini ve vazifesini, "İranlı Müslümanlardan İstanbul'da bulunanlara rehberlik. --- Bendeniz, İranlıların devam ettikleri Çakmakçılar Yokuşundaki Camide imamlık yapmaktayım. İmam, molla, rehber... hepsi aynı.. İran Müslümanlarının rehberi Ayetullah Hümeynî'dir. Bende O'nun Türkiye'deki temsilcisiyim." şeklinde dile getirmiştir. *Tevhîd* dergisiyle gerçekleştirdiği mülakatta pek çok konuya değinen Mehdîpür, hocası Ayetullah Şeriatmedârî'ye ait bazı görselleri dergi ekibine teslim etmiş ve bu görseller dergide yayımlanmıştır. Ayrıca Mehdîpür, *Tevhîd* dergisine verdiği el yazısı bir metin aracılığıyla Türkiye'de İran'a destek veren Müslüman kesimlere teşekkürlerini iletmiştir.²³

İranlı kimliği ve İran Devrimi atmosferinde gerçekleştirdiği eylem ve faaliyetler nedeniyle Türkiye'deki İslâmcı çevreler tarafından resmî bir görevli olarak algılanan Mehdîpür, bu anlatının cazibesinin yanı sıra Türk medyasında hakkında yapılan haber, röportaj ve yorumlar sayesinde geniş kitlelerce tanınan bir figür hâline gelmiştir.²⁴ Şöhreti yalnızca İstanbul ile sınırlı kalmamış, tüm Türkiye genelinde yankı bulmuştur. Örneğin İran'daki gelişmeleri güvenilir kaynaklardan öğrenme gerekliliği duyan Ankara merkezli bir oluşum olan Ercümen Özman (1938-1995) ve çevresi, bu doğrultuda Mehdîpür'u Ankara'ya davet ederek kendisini bir süre misafir etmiş ve bu vesileyle konuyu daha derinlemesine inceleme imkânı bulmuşlardır.²⁵

İran Devrimi'nin meydana getirdiği dinî ve siyasî atmosfer, Türkiye'deki Sünnî gelenekten gelen İslâmcı çevreler üzerinde derin bir etki yaratmış; bu çerçevede, hem devrimin dinî lideri Ayetullah Hümeynî hem de devrimci hareketlerle güçlü bir duygudaşlık ve etkileşim zemini

²¹ "İran Halkı, İslam Ümmetinin Bir Parçasıdır!", *Tevhîd* 9 (1979), 3-5, 13. Mehdîpür'un bu eylem için Fatih Akıncıları mensuplarından yardım talep etmesi için bkz. Şahin, *Tek Yol İslâm Çizgisinde Yarım Asır*, 70; *Milliyet*, "İstanbul'daki İran Konsolosluğu'nu Hümeyniciler İşgal Etti" (13 Şubat 1979), 1, 8. Görseller için bkz. Ekler bölümü Resim 3.

²² Mehmet Ali Tekin, *Direnış Yolunda Bir Şehid* (İstanbul: Akademi Yayınları, ts.), 33-34; Tekin, *Şehid Metin Yüksel*, 36-38; Şahin, *Tek Yol İslâm Çizgisinde Yarım Asır*, 71; Edip Yüksel, *Norşin'den Arizona'ya*, çev. Özgür Mandal (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2017), 244.

²³ Detaylar için bkz. Ali Ekber Mehdîpur, "Mehdîpur: 'Anayasamızın Kaynağı Kur'an-ı Kerim Olacaktır'" (Görüşmecisi: *Tevhîd*, Görüşme Transkripsiyonu), *Tevhîd* 9 (1979), 10-13. Mehdîpür'un, *Tevhîd* dergisiyle yakın ilişkiler içinde olduğu ve İran'daki devrimin iki liderinden birinin Hümeynî, diğerinin ise hocası Şeriatmedârî olduğunu belirttiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, Şeriatmedârî'nin *Tevhîd* dergisine bir mektup (5 Mart 1979 tarihli) göndermesinde Mehdîpür'un etkili olduğu anlaşılmaktadır. "Şeriatmedari Türkiye Müslümanlarını Birlik ve Beraberliğe Çağırıyor", *Tevhîd* 18 (1979), 10-11; "Şeriatmedari Yine Gazetemiz Vasıtasıyla Sesleniyor", *Tevhîd* 23 (1979), 3. Görseller için bkz. Ekler bölümü Resim 4.

²⁴ Mehdîpür, verdiği bir mülakatta, söz konusu dönemde 84 gazetenin kendisiyle röportaj gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Mehdîpür, "Hük-m-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâki Est!" (Görüşme 22 Ağustos 2020). *Günaydın*, "İranlı Şiilerin Türkiye'deki Lideri Mehdi Pur İlk Siyasi Demeci Günaydın'a Verdi: Türkiye'nin Bizi Geç Tanımamasına Üzüldük" (16 Şubat 1979), 1; *Son Havadis*, "Hümeynî'nin İstanbul'daki Temsilcisi Konuştu: Mehdi Pur: Türkiye İran'ı Tanımakta Biraz Geç Kalmıştır" (16 Şubat 1979), 1, 10.

²⁵ Detaylar için bkz. Süleyman Arslantaş, *Ankara'da Kırk Beş Yıl* (Görüşmecisi: A. Burak Bircan, vd.), (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 256-257, 300-301.

oluşturmuştur. Bu süreçte Mehdîpür, devrim sonrası Türkiye'deki İslâmcı kamuoyunda bir otorite figürü hâline gelmiştir. Mehdîpür'un, özellikle İran başta olmak üzere İslâm dünyasında yaşanan gelişmeleri yakından takip eden ve bu gelişmeleri Türkiye kamuoyuna aktaran bir temsil işlevi üstlendiği görülmektedir. Söz konusu etkileşimin somut bir yansıması, 1 Nisan 1979 tarihinde Sakarya'da düzenlenen "Dünya Müslümanlarıyla Dayanışma Haftası" mitinginde gözlemlenmiştir. Yoğun katılımı gerçekleştirilen bu etkinlikte Arapça, Farsça ve İngilizce pankartlar taşınmış; İran, Suriye, Filistin, Afganistan, Eritre ve Filipinler gibi çeşitli coğrafyalardan gelen temsilciler mitinge katılım sağlamıştır. Mehdîpür'un yanı sıra, İran'dan Ziyaeddin, Suriye'den Saffan el-Bitaş ve Filistin'den İbrahim isimli öğrenciler de katılımcılar arasında yer almıştır. Ancak valilik kararıyla yabancı katılımcıların halka hitap etmelerine izin verilmemiştir.²⁶

Türkiye'de İslâmcı kesimlerin düzenlediği eylem ve mitinglerde bazı İranlı figürlerin görünürlük kazanması dönemin sosyo-politik yapısı açısından dikkat çekici bir olgudur. Bu kesimler arasındaki etkileşim, birçok saha ve zeminde kendini göstermiştir. Nitekim bu tür etkinliklerin başat aktörlerinden biri olan Ali Ekber Mehdîpür, katıldığı eylemler ve gözlemlerine dair izlenimlerini, o dönem İran'da yayımlanan *Dershâyi Ez Mekteb-i İslâm* adlı dergide kaleme almıştır. Mehdîpür, 29 Mayıs 1979'da İstanbul'da gerçekleştirilen Fetih kutlamalarına katılmış ve bu etkinlikteki sloganlar ile devrimin Türkiye'deki algısına dair gözlemlerini içeren bir yazı yayımlamıştır.²⁷

İran'da devrimin başarıya ulaşması ve ardından kurulan İran Geçici Hükümeti'nin politikaları, devrime ilgi duyan çevreler tarafından dikkatle takip edilmiştir. Zira dünya genelindeki İslâmî hareketler, İran'ı kendi düşünsel ve siyasal arayışları açısından bir tür laboratuvar olarak değerlendirmiş özellikle teorik yaklaşımların pratikteki yansımalarını inceleme çabası içine girmişlerdir. Bu bağlamda, Türkiye'de Sedat Yenigün (1950-1980) ve çevresinin İstanbul Kültür Ocağı (İKO) merkezli faaliyetleri ile *İslâmî Hareket* dergisi, Türkiye İslâmcılığı içinde bu ilgiye doğrudan karşılık gelen bir örnek teşkil etmektedir. Dergi, İran'daki devrimci sürecin "İslâmî Devlet"e evrilişi temasını birçok sayısında ele almış, buradaki gelişmeleri yakından izleme çabası gütmüş ve diğer İslâmcı çevrelerde olduğu gibi birincil kaynak olarak Ali Ekber Mehdîpür'a başvurmuştur. Dergi, bu meseleyi "İslâmî Hareket, bütün bu olup bitenlerin aslını öğrenmek ve okuyucusuna duyurmak için bu konuların yetkilisi Ali Ekber Mehdi Pur Bey ile bir mülakat yaptı. Bu mülakatta; hadiselerin gerçeğini öğrenip, gayri İslâmî basının bunları ne derece çarpıttığını hayretle müşahade edeceğine sanıyoruz." şeklinde ifadelendirmiştir. Ayrıca, Ağustos 1979 ve Ocak 1980 tarihlerinde Mehdîpür ile yapılan mülakatlarda, kendisine İran Devrimi ve bu devrimin yol açtığı yansımalar hakkında birçok soru yöneltilmiştir.²⁸

3.1. İran'a Seyahatler

İran'daki hareketi İslâm ile ilişkilendirerek hareketin propagandasını yapan ve Türkiye'de kamuoyunu bu konuda bilgilendiren Ali Ekber Mehdîpür, 1975-1980 yılları arasında Türkiye'de bulunduğu dönemde İran'a çeşitli ziyaretlerde bulunmuştur. Bilhassa Şubat 1979'da gerçekleşen İran Devrimi'nin ardından bu ziyaretlerin sıklığı artmıştır. Bu ziyaretler arasında en dikkat çekici olanı, Haziran 1979'da Türkiye'de Bülent Ecevit'in (1925-2006) başbakanlığındaki 42. Hükümet'in Dışişleri Bakanı Gündüz Ökçün (1936-1986) tarafından İran'a gerçekleştirilen (Haziran 1979) resmî ziyarette Mehdîpür'un da heyette yer almasıdır.²⁹ İran'ın Kum şehrinde, devrimin lideri ve önderi konumundaki Ayetullah Humeyni ile görüşen Türk heyetinin, sonrasında Tebrizli ve Azerî kökenli Ayetullah Şeriatmedârî ile de görüşme talebinde bulunması, iki ülke arasında bir protokol krizine yol açmış olsa da görüşme

²⁶ Detaylar için bkz. Sabahaddin Aşlakçı, "Sakarya Mitinge ve Yankıları" (Görüşmecisi: Osman Tunç, Görüşme Transkripsiyonu), *İslâmî Hareket* 2/17 (1979), 2; Zengin, *Akıncılar Hareketi*, 193-196; Yarbay, *Akıncılar Hareketi*, 463-468; Turhan Feyizoğlu, *Akıncılar ve AK-Gençlik'ten AKP'ye Akıncı Gençlik Tarihi (1969-2001)* (İstanbul: Tekin Yayınevi, 2015), 463-468.

²⁷ Ali Ekber Mehdîpür, "Rûzhâyi-i Hembestegi Bâ İnkılâb-i İrân", *Dershâyi Ez Mekteb-i İslâm* 8 (1979), 543-545.

²⁸ Detaylar için bkz. Ali Ekber Mehdîpür, "İslam Devrimi Sonrası İran" (Görüşmecisi: İslâmî Hareket, Görüşme Transkripsiyonu), *İslâmî Hareket* 2/18 (1979), 5; Ali Ekber Mehdîpür, "İnkılâp Sonrası İran. İslâmî Anayasa.. İran ABD ile Savaşın Eşiğine Getiren Hadiseler..." (Görüşmecisi: İslâmî Hareket, Görüşme Transkripsiyonu), *İslâmî Hareket* 2/22 (1980), 6.

²⁹ Bkz. Ekler bölümü Resim 5.

gerçekleşmiştir.³⁰ Humeynî ile bazı konularda fikir ayrılıkları bulunan Şeriatmedârî'nin ziyaret edilmesinde, her ne kadar Türk heyetinin bir talebi söz konusu olsa da Türkiye'de bulunduğu yıllarda yaptığı çeşitli açıklamalarla hocası Şeriatmedârî'yi tanıtan Ali Ekber Mehdîpür'un bu süreçte etkili olmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Türk hükümetinin resmî heyetinde yer alan Mehdîpür, aynı dönemde İran'a ziyarette bulunan İslâmcı isimlere de zaman zaman rehberlik etmiştir.³¹

1979 yazından itibaren İslâmcı isimlerin İran'a yönelik ziyaretlerinde artış gözlemlenmiş, bu isimler "İslam Devleti" olarak nitelendirdikleri İran'ı daha yakından tanımak ve yerinde incelemek amacıyla bireysel girişimlerle ülkeyi ziyaret etmişlerdir. Bu dönemde Millî Selâmet Partisi (MSP) Genel Başkanı ve Türkiye'deki İslâmcı çevrelerin yoğun ilgi gösterdiği bir siyasetçi olan Necmettin Erbakan'ın (1926-2011) İran'a bir ziyaret gerçekleştirmesi gündeme gelmiş ve bu doğrultuda kendisine çeşitli teklifler sunulmuştur. O dönemde MSP Genel İdare Kurulu üyesi olan Kadir Mısıroğlu, Mehdîpür ve Akıncılar tarafından Erbakan'ın İran'a davet edilmesi amacıyla uzun süreli girişimlerde bulunulduğunu belirtmiş ancak kendisinin bu ziyaretin gerçekleştirilmemesi gerektiği yönünde görüş bildirdiğini ifade etmiştir.³²

İran'a ilgi duyan çevrelerin bu ülkeye yönlendirilmesi bağlamında Mehdîpür'un önerileri arasında, Türkiye'de bulunduğu süre zarfında kurduğu ilişkiler önemli bir yer tutmaktadır. Bu çerçevede, Mehdîpür'un Türkiye'deki ikameti sırasında tanıştığı Sadreddin Yüksel ve ailesiyle geliştirdiği temaslar dikkat çekicidir. Özellikle Sadreddin Yüksel'in oğlu Metin Yüksel ile yakın bir ilişki kuran Mehdîpür, birçok programda onunla birlikte yer almıştır. Son olarak İzmir'de düzenlenen bir konferans vesilesiyle Yüksel ve arkadaşlarından destek talep eden Mehdîpür, programın ardından onlarla birlikte İstanbul'a dönmüştür. Ancak İstanbul'a döndükleri 23 Şubat 1979 tarihinde Metin Yüksel, İran'a gitmek üzere arkadaşlarıyla yola çıkmaya hazırlandığı sırada, Fatih Camii avlusunda milliyetçi gruplarla yaşanan bir olay sonucu hayatını kaybetmiştir.³³ Abisi Metin Yüksel'in vefatının ardından Fatih Akıncıları'nda aktif görevler üstlenen Edip Yüksel, Mehdîpür tarafından bir davet almıştır. Yüksel, babası Sadreddin Yüksel'in kendisine Mehdîpür'u görmesi gerektiğini ifade ettiğini belirterek, bu tavsiye doğrultusunda Mehdîpür'un evine ziyarette bulunmuştur. Bu görüşme sırasında Mehdîpür, Yüksel'i Türk gençliğini temsilen İran'a davet etmiş ve bu davet üzerine Yüksel, 1980 yılının temmuz ayında İran'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir.³⁴

3.2. Kur'ân-ı Musavver (Resimli Kur'ân)

Türkiye'de bulunduğu dönemde yayıncılık faaliyetleriyle öne çıkan ve bu kapsamda *Zaman Yayınları*'nın kurucuları arasında yer alan Mehdîpür, hem Türkiye'deki Ca'ferî topluluğa, hem de Sünnî kamuoyuna yönelik çeşitli çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar arasında en dikkat çeken ve tartışmalara konu olanı ise *Kur'ân-ı Musavver* (Resimli Kur'ân) adlı eseridir. Ocak 1980 tarihinde ilk fasikülü Evs Yayıncılık'tan çıkan eser, yayınevi tarafından şu şekilde takdim edilmektedir:

"Herşeyden önce şunu belirtmek isteriz ki: Kur'ân-ı Kerim'in aslından duyulan yüce haz ve anlamı, bir mealin vermesi mümkün değildir. Ancak Kur'ân dili olan Arapça'yı öğrenememiş insanlar için, O'nu anlamalarındaki tek yol, meal ve tefsirdir. Bu yüzden elinizdeki kitap, ayetlerin daha bir anlaşılır olması gözönünde tutularak, dört dildeki mealin yanında,

³⁰ O dönemde Türkiye'nin İran Büyükelçisi olan Tülümen'in anlatıları için bkz. Turgut Tülümen, *İran Devrimi Hatıraları* (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1998), 86-92; "Humeyni, Ökçün'e Nasihat Etti 'Demokrasi Safsata'dır'", *Tevhid* 26 (1979), 12.

³¹ *Hilal* dergisi ve *Millî Gazete*'deki çalışmalarıyla tanınan Osman Tunç'un, Türk resmî heyetinin ziyaretiyle eş zamanlı olarak İran'a gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, "Aziz Dost" olarak nitelediği Mehdîpür'un kendisine zaman zaman rehberlik ettiği bilgisi için bkz. Osman Tunç, *Çağın Olayı İran'da İslâm'ın Zaferi* (İstanbul: Piran Yayınları, 1979), 11, 44-55, 113-120.

³² Üstad Kadir Mısıroğlu, "İran ve Şia Meselesi", 00:16:20-00:17:15. Nitekim süreç içerisinde Erbakan, İran'a gidip gitmeme konusunda temkinli bir tutum sergilemiş; 1979 Devrimi'nin birinci yıldönümü dolayısıyla Şubat 1980'de yapılan resmî davete rağmen, törene katılmak üzere kendisi yerine Hasan Aksay'ı görevlendirmiştir. Hasan Aksay, *Hak Yol İslam Yazacağız Hasan Aksay Hatıratı* (Görüşmecisi: Nevin Meriç), (İstanbul: Turkuaz Kitap, 2021), 309.

³³ Meselenin birincil tanıkları olan Mehmet Ali Tekin ve Mehmet Şahin'in bu konudaki anlatımları ve detaylı bilgi için bkz. Hilal Tv, "İz Bırakanlar", *Youtube* (16 Ocak 2012), 00:15:45-00:17:45; Tekin, *Şehid Metin Yüksel*, 35-39, 86, 108; Tekin, *Direnış Yolunda Bir Şehid*, 33-35, 79, 103; Şahin, *Tek Yol İslâm Çizgisinde Yarım Asır*, 70-73.

³⁴ Yüksel'in İran ziyaretinin detayları ve ajanlık teklifi alması için bkz. Yüksel, *Norşin'den Arizona'ya*, 294-308; Edip Yüksel, "İran'da Bir Anım", *Youtube* (22 Kasım 2013), 00:03:00-00:24:00.

resimlerle de ifade edilmeye çalışıldı. Fakat burada verilmiş olan resimler, âyetlerin kesin bir karşılığı olamayacaktır. Kur'an'dan uzak kalmış kitleleri, O'na daha bir yaklaştırmak için, sadece açıklayıcı bir nitelik taşıyan, teşvik edici unsurlar olarak görmemiz gerekir. Evs Yayıncılık olarak bu amaç doğrultusunda hazırlanmış olduğumuz, 'Kur'an-ı Musavver' dizisinin Allah'ın rızasına uygun olacağını ümit ediyoruz. Birinci bölümünü Aralık 1980'e kadar 12 fasikül olarak hedeflediğimiz bu yayını, düzenli bir biçimde her ay bir fasikül olarak sürdürülecektir. Kur'an'ın anlaşılması yolunda yaptığımız ve ülkemizin değerli İslâm alimlerinin tetkikine sunarak hazırladığımız Kur'an-ı Musavver'de bir hata olursa o yalnız bize aittir."³⁵

Eserin Türkiye kamuoyu tarafından tepki ile karşılanabileceğini öngören yayınevi bu konuda "Zorunlu Bir Açıklama" şeklinde bir yazı kaleme almıştır. Yazıda şöyle denilmektedir:

"Muhterem okuyucularımız; Kur'an-ı Kerim'in dört dil üzerinden verdiğimiz, elinizdeki bu tasvirli meâlinin ilk fasikülünde kullanılan bazı resimlerle ilgili olarak bir açıklama yapmak zaruretini hissettik. Şöyle ki; Bilindiği gibi, İslâm, tasviri, resmi hoş karşılamamıştır. Asırlar boyunca süren bu uygulamaların temelinde; muhtemeldir ki, resim ve tasvirlerin insan tefekkürünü sınırlayan rolü yanında, bir de insanların resim ve tasvirleri hemen daima, sempati veya antipatilerini, hattâ azizleştirme ve intikam alma hislerinin tatmini için de kullandıkları gerçeğinin rolü vardır. Ancak, günümüz insanların geniş çapta 'odiyovizüel' (göze ve kulağa hitab eden) vasıtaların adeta bombardımanı altında olduğunu düşünerek meâllerde anlatılan konuların zihinlerde daha müşahhas olarak kalabilmesi için biz de tasvirleme yolunu seçtik. Bunu yaparken de insan tasvirlerinin de kullanılıp kullanılmayacağı hususunda, bu konuda otorite sahibi olduğu hemen herkes tarafından kabul olunan hoca efendilerimizden fetva istedik ve bir mahzurunun olmadığı ifade edildi. Bu ruhsat üzerine insan tasvirlerini kullandıysak da; bazı kardeşlerimiz, müslüman halkın resim ve tasvirlerle karşı gösterdiği güzel hassasiyetin izale olunmaması gerektiği üzerinde durarak, bu tasvirlerin çıkarılması görüşünü belirttiler. Bu ikazı benimsedik ama, ilk fasikülün baskıları tamamlanmıştı. Bu yüzden bu ilk sayı için insan tasvirlerinin üzerine çizgi çekerek iptal ettik. Gelecek sayımızdan itibaren de bu gibi insan tasvirli tablolara yer vermeyeceğimizi bilgilerinize takdim ederiz. Hürmetlerimizle."³⁶

Mevcut tartışmalar bağlamında değerlendirildiğinde, ilk fasikülü Ocak 1980'de yayımlanan bu eser; Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca olmak üzere dört dilde kaleme alınmış ve dört bölümden oluşmaktadır. Rahman Suresi'nden ayetler ile bu ayetlere çağrışım yaptıracak görsellerin yer aldığı eserin birinci bölümü "Rahman'ın Dünya'daki Nimetleri", ikinci bölümü "İnsan ve Yerin Şaşırtıcılıkları", üçüncü bölümü "Uzay Yolculuğu", dördüncü ve son bölümü ise "Allah'ın Ahiret'teki Nimetleri" başlığını taşımaktadır. Mehdîpür, Kur'an'ın ilmi mucizelerine odaklanan eserinin amacını şu şekilde ifade etmektedir:

"Kur'an fizik, astronomi kitabı değildir; esasta insanları cehaletten, dalâletten, kölelikten kurtaran, paranın, zorun ve tezvirin ağaçtan, madenden yapılan putların kendilerini Tanrı tanıtan zorba kişilerin önünde baş eğdirtmeyen, Allah tarafından indirilmiş bir hidayet meşalesidir. Bununla beraber hakikatler âlemini (mâverâ-i tabiat - metafizik) âleminin hakikatlerinin esrarına dikkatleri çekmekte ve bu vesile ile de ilmi mu'cizelerini göstermektedir."³⁷

Evs Yayıncılığının "Zorunlu Bir Açıklama" başlıklı açıklamasında belirtildiği üzere, Kur'an-ı Kerim'den bazı ayetlerin meallerine yer verilen sayfalarda bulunan insan suretlerinin baş hizasının alt kısmına, dinî hassasiyetler doğrultusunda bir çizgi çekilmiştir.³⁸ Ancak Türkiye kamuoyunda ve özellikle İran Devrimi'ne mesafeli yaklaşan İslâmcı çevreler nezdinde geniş bir kabul görmeyen Mehdîpür'un bu girişimi, kendisine yönelik eleştirilerin daha görünür ve yüksek sesle dile getirilmesine zemin hazırlamış; bu çerçevede, söz konusu kesimlerden sert ve zaman zaman ideolojik nitelikler taşıyan tepkiler almasına neden olmuştur. Nitekim, bu konuyu gündemine alan Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983), "Resimli Kur'an" başlıklı köşe yazısında Mehdîpür için "Din işlerinde gûya yenilik sevdâlısı yeni bir İranlı sapık... Humeyni rejimi tarafından ne nispette himaye gördüğünü bilmediğimiz bu sapık, delâletini birtakım broşürlerle yaymak ve propagandasını yapmak faaliyetindedir." ifadelerini kullanmıştır. Kısakürek, bu eseri ayetleri korumak maksadıyla bizzat kendisinin yaktığını belirtmiş ve "İranlı sapık" olarak nitelediği Mehdîpür'un bu eylemiyle "Allah'ın Kelâmını bir (fotoroman)" şekline getirdiğini ileri sürmüştür. Ayrıca, Kısakürek bu eser hakkında, "Kur'an-ı resimlemek, onun nâmütenahi

³⁵ A. Mehdi Pur, *Kur'an-ı Musavver* (İstanbul: Evs Yayıncılık, 1980), 3.

³⁶ Mehdi Pur, *Kur'an-ı Musavver*, 4.

³⁷ Mehdi Pur, *Kur'an-ı Musavver*, 5-12.

³⁸ Örnekler için bkz. Mehdi Pur, *Kur'an-ı Musavver*, 19, 24-25, 29, 53.

mücerret ruhunu en âdi şekilde müşahhaslaştırmak, hatta zahiri mealiyle başka dillere yapılan nakillere Kur'an ismini vermek küfürdür." şeklindeki hükmüyle Mehdîpür'un giriştiği bu işin küfür olduğunu öne sürmüştür. Bunun yanı sıra, Kısakürek, dönemin Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç'ın (1938-) bu konudaki tutumunu da takdir etmiştir.³⁹ Zira Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından eser hakkında hazırlanan raporda, eserin sakıncalı olduğu belirtilmiş ve toplatılması yönünde tavsiyede bulunulmuştur.⁴⁰

Din İşleri Yüksek Kurulu'nun aldığı karar ile Mehdîpür'un eserinin muhtevasını dinî yönden ele alan Sadreddin Yüksel ise, "Resmin Şer'i Durumu" başlıklı yazısında, "Kur'an-ı Musavver" adlı eserinin aslında Kur'an değil resimli bir meal olduğunu ve eserin tefsir hükmünde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Yüksel, Din İşleri Yüksek Kurulu'nun kararının tutarlılığı açısından, Mısırlı Cevheri Tantâvî'nin (1862-1940) *el-Cevâhir fi tefsiri'l-Kur'âni'l-Kerîm* adlı eserinin de aynı şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ve kurulun samimiyeti açısından benzer bir kararı burada da almasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir.⁴¹

Mehdîpür tarafından fasiküller şeklinde yayınlanması planlanan mevcut eser, yayımlandığı dönemde çeşitli çevrelerden gelen olumsuz tepkiler nedeniyle önemli ölçüde eleştirilmiştir. Gelen yoğun itirazlar ve eleştiriler sonucunda, eserin yayınının durdurulmasına ve mevcut fasikül serisinin toplatılmasına yönelik resmi bir karar alınmıştır. Bu gelişmeler ışığında, Mehdîpür'un eseri fasiküller halinde yayımlama girişimi akim kalmış, süreç içerisinde yaşanan olumsuz geri dönüşler ve toplatılma kararı nedeniyle bu çalışma tamamen terk edilmiştir.

3.3. Mehdîpür'un Türkiye'den Ayrılışı

Yaklaşık beş yıl boyunca Türkiye'de faaliyet gösteren Mehdîpür, İran'daki devrimi destekleyen İslâmcı çevreler tarafından değer verilen ve İran'ın Türkiye'deki temsilcisi olarak algılanan bir figür hâline gelmiş ve bu çevreler, Mehdîpür'dan gelen haber ve yorumları "haber-i sâdik" derecesinde dikkatle takip etmiştir. Buna karşın, devrime mesafeli ya da karşıt tutum sergileyen kesimler nezdinde tartışmalı bir isim olarak değerlendirilmiş ve Türkiye'de yürüttüğü faaliyetler eleştirilere konu olmuştur. Başlangıçta Türkiye'deki Ca'ferî toplumunun isteğiyle Türkiye'ye gelen Mehdîpür, İslâmcılarla girdiği diyaloglar ve ikili ilişkilerde kendisini İran Devrimi'ne giden süreçte Humeyni'nin temsilcisi olarak lanse etmiş, bununla birlikte hocası ve hemşerisi Ayetullah Şeriatmedârî'yi de öncelemiş ve devrim ile İran'daki hareketin bu iki lider etrafında şekillendiği temasını işlemiştir. Ancak hocası Şeriatmedârî'nin *Tevhîd* dergisine gönderdiği bir mesajda geçen "Bu beyanname, Türkiyeli kardeşlerimizin isteği üzerine yazıldı. İstanbul'daki temsilcim İslâm âlimi Ali Ekber Mehdipur güvenilir bir yayın organına verebilir."⁴² sözü, meselenin biraz girift olduğunu ortaya koymaktadır. Zira, devrimin karizmatik ve otoriter tek lideri olarak görülen Humeyni'den ziyade Şeriatmedârî ile daha yakın bir ünsiyet içinde olan Mehdîpür, İran sathındaki Humeyni-Şeriatmedârî arasındaki fikrî-politik ayrımı⁴³ görmezden gelerek farklı bir anlatı inşa etmiştir. Haliyle süreç içerisinde Şeriatmedârî'nin İran'daki otoritesinin azalmasıyla Mehdîpür'un da Türkiye'deki geleceği problem haline dönüşmüş gözükmektedir.

12 Eylül 1980 askeri darbesine giden süreçte tüm düşünce fraksiyonları ve gruplar siyasi atmosferden etkilenirken, Mehdîpür da bu süreçten nasibini almıştır. Kendisinin bir röportajda ifade ettiğine göre darbenin gerçekleştiği gece "Atatürk çizgisini zayıflatma"⁴⁴ gerekçesiyle

³⁹ Detaylar için bkz. Necip Fazıl Kısakürek, *Rapor 7/8* (İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 2015), 117-118.

⁴⁰ Mustafa Talip Güngörge, *Humeyni ve İran İnkılâbı Belgesel İnceleme* (İstanbul: Araştırma Yayınları, 1983), 15-19.

⁴¹ Sadreddin Yüksel, *İslâmî Araştırmalar* (İstanbul: Tüba Yayıncılık, 1982), 244-247. Edip Yüksel, hatıratında, babası Sadreddin Yüksel'in Mehdîpür'un *Kur'an-ı Musavver* adlı eserini uygun bulan tek din adamı olduğunu ifade etmiştir. Yüksel, *Norşin'den Arizona'ya*, 96.

⁴² Karşılaştırma için bkz. Mehdipur, "Mehdipur: 'Anayasamızın Kaynağı Kur'an-ı Kerim Olacaktır'", 10-13; "Şeriatmedari Yine Gazetemiz Vasıtasıyla Sesleniyor", 3. *Tevhîd* dergisi yazarlarından ve Selahaddin Eş Çakırgil'in verdiği bir demeçte Mehdîpür'un bu konudaki tavrına dair anlatılar için ise bkz. Hilal Tv, "Ulustan Ümmete", 00:20:00-00:21:10.

⁴³ Ayrıntılar için bkz. Baqer Moin, *Son Devrimci Ayetullah Humeyni*, çev. Osman Cem Öneroy (Ankara: Elips Kitap, 2005), 220-242.

⁴⁴ Mehdîpür, büyük ihtimalle 5816 numaralı "Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. - Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kırleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir. - Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse asil fail gibi cezalandırılır." kanunu kastetmektedir.

gyaben yargılanmış ve bu yargılamanın sonucunda idam cezasına çarptırılmıştır. Mehdîpür'un iddiasına göre bu karar dönemin gazetelerinde geniş şekilde yer almış ve bu nedenle kaçak yollarla Türkiye'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Ayrıca, bu durumu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hicretine atıfla, sünnetle uyumlu bir davranış olarak değerlendirmiştir.⁴⁵ Mehdîpür'un darbe atmosferi içinde bir anda ortadan kaybolması, o dönemde İslâmcı çevrelerde pek gündem olmamış, bu durum daha sonraları gizemli bir kayboluş olarak yorumlanmıştır.⁴⁶

Ali Ekber Mehdîpür'un 1975'li yıllarda Türkiye'ye geldiği, 1980'lerin sonlarına doğru ise Türkiye'den ayrılarak Almanya'da çeşitli görevlerde bulunduğu hem kendi beyanlarından hem de Almanya'daki İslâmcı çevrelerin anlatılarından anlaşılmaktadır. Nitekim Avrupa Millî Görüş teşkilatlarında uzun süre görev yapan Hasan Damar, hatıratında 1981 yılında Münih'te düzenlenen bir konferansa Mehdîpür'un da katıldığını belirtmektedir. Ayrıca *Tevhid* dergisinde yer alan bir haber metninde, Mehdîpür'un 1992 yılında Almanya'da düzenlenen "Şehidler Günü" programına konuşmacı olarak katıldığı ifade edilmiştir.⁴⁷ Günümüzde (2025) ise 80 yaşına ulaşan Ali Ekber Mehdîpür, "Hüccetü'l-İslâm" unvanıyla Kum'da ilmi faaliyetlerini sürdürmektedir.⁴⁸

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'de Ca'ferî topluluğunun modern dönemde geçirdiği dönüşüm içerisinde Vâlide Han İranlılar Mescidi'nin ve bu mescidin en etkili din adamlarından biri olan Ali Ekber Mehdîpür'un oynadığı merkezi rolü ortaya koymuştur. Mehdîpür'un 1975-1980 yılları arasındaki faaliyetleri, sadece mescidin kurumsal yapısını yeniden şekillendirmekle kalmamış; İstanbul'daki Ca'ferî kimliğinin pasif, içe dönük bir topluluk kimliğinden çıkıp daha örgütlü, görünür ve kamusal alanda söz sahibi bir karakter kazanmasında dönüştürücü bir işlev üstlenmiştir. Bu bağlamda Mehdîpür'un etkisi salt dinî alana sınırlı kalmamış, aksine toplumsal ve politik boyutlara yayılan çok katmanlı bir mahiyet taşımaktadır.

Mehdîpür'un görev süresinin İran İslam Devrimi'nin hemen öncesine ve ilk etkilerinin hissedildiği sürece denk gelmesi, onun Türkiye'deki konumunu daha da kritik hale getirmiştir. Bu dönemde Türkiye'deki İslâmcı çevrelerle kurduğu yakın ilişkiler, onu yalnızca Ca'ferî topluluğunun bir din temsilcisi olmaktan çıkararak, İran Devrimi'nin Türkiye'deki algılanışını, yorumlanışını ve İslâmcı aktörler tarafından içselleştirilmesini mümkün kılan bir ara yüz işlevine taşımıştır. Özellikle Akıncılar hareketine mensup gençlerle ve Türkiye'de eğitim gören İranlı öğrencilerle kurduğu temaslar, literatürde çoğu zaman teorik düzeyde tartışılan "İran Devrimi'nin İslâmcı hareketler üzerindeki etkisi" meselesine sahadan somut eylemsel örnekler sunmaktadır. Bu bulgu, yalnızca ideolojik esinlenme değil, pratik bir iş birliği modelinin de Türkiye'de belirli bir karşılık bulduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Bu araştırmanın önemli katkılarından biri, Türkiye'de Şii-Sünnî ayrımının ötesine geçen ve Devrim sonrası İran'dan ilham alan ortak eylem pratiklerinin varlığını gözler önüne sermesidir. Bu durum, Türkiye'deki İslâmcı yapıların dış etkiler karşısındaki konumunu yeniden düşünmeyi, aynı zamanda Ca'ferî topluluğunun Türkiye'deki siyasal ve toplumsal hareketlilik içinde çoğu kez göz ardı edilen rolünün analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Mehdîpür'un popülaritesinin artması ve bazı kesimler tarafından tehdit olarak algılanması, 12 Eylül 1980 askeri darbesi sürecinde hakkında yürütülen tahkikatla birleşerek Türkiye'den ayrılmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, onun kısa sayılabilecek görev döneminde bile hem Ca'ferî toplumu hem de İran Devrimi'nden etkilenen İslâmcı çevreler üzerinde bıraktığı iz, bu figürü Cumhuriyet dönemi dinî-sosyal tarihinin tartışılması gereken aktörlerinden biri haline getirmektedir.

Sonuç olarak Ali Ekber Mehdîpür, Türkiye'de mezhebî kimliğin modernleşmesi, İran Devrimi'nin yerel yansımaları ve Türkiye'deki İslâmcı hareketlerin ulusötesi etkileşimleri

⁴⁵ Mehdîpür, "Hük-m-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâkî Est!" (Görüşme 22 Ağustos 2020).

⁴⁶ Sadık Albayrak'ın bu konudaki anlatıları için bkz. Sadık Albayrak, *İslâm Dünyası Nereye Gidiyor?* (İstanbul: Araştırma Yayınları, 1991), 106-108. Hamza Türkmen ise bir demecinde Mehdîpür'un İranlı yetkililer tarafından Türkiye'den geri çağrıldığını ileri sürmüştür. Hilal Tv, "Ulustan Ümmete", 00:31:00-00:31:15.

⁴⁷ Mehdîpür, "Hük-m-i İ'dâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâkî Est!" (Görüşme 22 Ağustos 2020); Hasan Damar, *Efendilikten Köleliğe Avrupa'da Millî Görüş Hareketi* (İstanbul: Gonca Yayınevi, 2013), 259; "Türkiye ve Avrupa'da Şehidler Günü Etkinlikleri", *Tevhid* 27 (1992), 55-60.

⁴⁸ Bkz. Ekler bölümü Resim 6.

açısından kritik bir kesişim noktasında durmaktadır. Onun faaliyetlerinin incelenmesi, yalnızca Ca'ferî topluluğunun sosyo-politik konumlanışını açıklamakla kalmamakta; aynı zamanda Türkiye-İran dinî etkileşimlerinin, siyasi mobilizasyon biçimlerinin ve modern mezhep sosyolojisinin anlaşılmasına da önemli katkılar sunmaktadır. Bu nedenle Mehdîpür'un rolü, bundan sonra yapılacak çalışmalarda ihmal edilmemesi gereken bir analitik referans noktası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça | References

- Aksay, Hasan. *Hak Yol İslam Yazacağız Hasan Aksay Hatıratı*. Görüşmeci: Nevin Meriç. İstanbul: Turkuaz Kitap, 2021.
- Albayrak, Sadık. *İslâm Dünyası Nereye Gidiyor?*. İstanbul: Araştırma Yayınları, 1991.
- Arslantaş, Süleyman. *Ankara'da Kırk Beş Yıl*. Görüşmeci: A. Burak Bircan, vd. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.
- Aşlakçı, Sabahaddin. "Sakarya Mitinge ve Yankıları". (Görüşmeci: Osman Tunç, Görüşme Transkripsiyonu). *İslâmi Hareket* 2/17 (1979), 2.
- Damar, Hasan. *Efendilikten Köleliğe Avrupa'da Milli Görüş Hareketi*. İstanbul: Gonca Yayınevi, 2013.
- Endişverân. "Ali Ekber Mehdîpür". Erişim 2 Ağustos 2024. <https://aamahdipour.andishvaran.ir/fa/ScholarMainpage.html>
- Eyice, Semaviç. "Büyük Vâlide Hanı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/516-517. Ankara: TDV Yayınları, 1992.
- Feyizoglu, Turhan. *Akıncılar ve AK-Gençlik'ten AKP'ye Akıncı Gençlik Tarihi (1969-2001)*. İstanbul: Tekin Yayınevi, 2015.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Müminlerin Emiri Hazreti Ali*. İstanbul: Zaman Yayınları, 1978.
- Günaydın. "İranlı Şiilerin Türkiye'deki Lideri Mehdi Pur İlk Siyasi Demeci Günaydın'a Verdi: 'Türkiye'nin Bizi Geç Tanımasına Üzüldük'" (16 Şubat 1979), 1.
- Güngörge, Mustafa Talip. *Humeyni ve İran İnkılâbı Belgesel İnceleme*. İstanbul: Araştırma Yayınları, 1983.
- Hamedani, Ahmed Sabri. *İslamda Caferi Mezhebi ve İmam Cafer Sadık Buyrukları*. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1983.
- Hilal Tv. "İz Bırakanlar" *Youtube*. 16 Ocak 2012. <https://www.youtube.com/watch?v=1NtaN9QjoZI> (Erişim 05.06.2022).
- Hilal Tv. "Ulustan Ümmete". *Youtube*. 12 Ocak 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=YgFL2cn5Vmk> (Erişim 28.03.2022).
- "Humeyni, Ökçün'e Nasihat Etti 'Demokrasi Safsatadır'". *Tevhîd* 26 (1979), 12.
- İhlas Haber Ajansı (İHA). "Erdoğan, Aşure töreninde konuştu". Erişim 5 Ağustos 2024. <https://www.ihha.com.tr/haber-erdogan-asure-torende-konustu-150905>
- "İran Halkı, İslam Ümmetinin Bir Parçasıdır!". *Tevhîd* 9 (1979), 3-5, 13.
- Kâşif'ül-Gitâ. *Ca'feri Mezhebi ve Esasları*. çev. Abdülbâkiy Gölpınarlı. İstanbul: Zaman Yayınları, 1979.
- Kısakürek, Necip Fazıl. *Rapor 7/8*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 2015.
- Kurşun, Zekeriya. "Üsküdar'da İranlılar ve İran Mezarlığı", *Üsküdar Sempozyumu IV*. ed. Çoşkun Yılmaz. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2007.
- Mehdi Pur, A. *Kur'an-ı Musavver*. İstanbul: Evs Yayıncılık, 1980.
- Mehdi Pur. *İslâm'da Oruç*. İstanbul: Zaman Yayınları, 1979.
- Mehdîpür Ali Ekber. "Hükm-i İdâm Men Der Türkiye Hemçenân Bâkî Est!" (Görüşmeci: Haberguzâre-i Hovze, Görüşme Transkripsiyonu, Görüşme 22 Ağustos 2020). <https://www.hawzahnews.com/news/914698/>
- Mehdîpur, Ali Ekber. "ABD, Rusya ve Çin Şah'ı Desteklemektedir. Hareketimizde Hiçbir Dış Gücün Tesiri Yoktur". (Görüşmeci: Tevhîd, Görüşme Transkripsiyonu). *Tevhîd* 2 (1978), 12-14.

- Mehdipur, Ali Ekber. “İnkılâp Sonrası İnan. İslâmî Anayasa.. İnan ABD ile Savaşın Eşiğine Getiren Hadiseler...”. (Görüşmeci: İslâmî Hareket, Görüşme Transkripsiyonu). *İslâmî Hareket* 2/22 (1980), 6.
- Mehdipur, Ali Ekber. “İslam Devrimi Sonrası İnan”. (Görüşmeci: İslâmî Hareket, Görüşme Transkripsiyonu). *İslâmî Hareket* 2/18 (1979), 5.
- Mehdipur, Ali Ekber. “Mehdipur: ‘Anayasamızın Kaynağı Kur’an-ı Kerim Olacaktır’”. (Görüşmeci: Tevhîd, Görüşme Transkripsiyonu). *Tevhîd* 9 (1979), 10-13.
- Mehdipur, Ali Ekber. “Rûzhây-i Hembestegi Bâ İnkılâb-i İnan”. *Dershâyî Ez Mekteb-i İslâm* 8 (1979), 543-545.
- Mehdipur. *Dinî Makaleler*. çev. Abbas Efâlî. İstanbul: Zaman Yayınları, 1979.
- Milliyet*. “İstanbul’daki İnan Konsolosluğu’nu Humeyciler İşgal Etti” (13 Şubat 1979), 1, 8. <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarikh=1979.02.13>
- Moin, Baqer. *Son Devrimci Ayetullah Humeynî*. çev. Osman Cem ÖnerToy. Ankara: Elips Kitap, 2005.
- Mutahharî, Murtazâ. *Doğruların Öyküsü*. çev. Mehmet Kanar. İstanbul: Zaman Yayınları, 1977.
- Mutahharî, Murtazâ. *Şehid*. İstanbul: Zaman Yayınları, ts.
- On4 Tv. “İşin Özü”. *Youtube*. Yayın Tarihi 23 Şubat 2021. https://www.youtube.com/watch?v=tvEKGv_gxso (Erişim 05.06.2022).
- Rızâ’l-Muzaffer, Muhammed. *Şia İnançları*. çev. Abdülbakıy Gölpinarlı. İstanbul: Zaman Yayınları, 1978.
- Son Havadis*. “Humeynî’nin İstanbul’daki Temsilcisi Konuştu: Mehdi Pur: Türkiye İnan’ı Tanımakta Biraz Geç Kalmıştır” (16 Şubat 1979), 1, 10.
- Şahin, Mehmet. *Tek Yol İslâm Çizgisinde Yarım Asır*. İstanbul: İnkılâb Yayınları, 2021.
- “Şeriatmedari Türkiye Müslümanlarını Birlik ve Beraberliğe Çağırır”. *Tevhîd* 18 (1979), 10-11.
- “Şeriatmedari Yine Gazetemiz Vasıtasıyla Sesleniyor”. *Tevhîd* 23 (1979), 3.
- Şirazî, Ayetullah. *Özet İlmihal*. çev. Selahattin Özgündüz. İstanbul: Zaman Yayınları, 1980.
- Şirazî, B. *Kur’an ve Tabiat*. çev. Selahâddin Dilşâd. İstanbul: Zaman Yayınları, 1979.
- Tekin, Mehmet Ali. *Direnış Yolunda Bir Şehid*. İstanbul: Akademi Yayınları, ts.
- Tekin, Mehmet Ali. *Şehid Metin Yüksel Kardelenlerin Kan Kırmızı Açtığı Gün*. İstanbul: Beka Yayınları, 2008.
- Tunç, Osman. *Çağın Olayı İnan’da İslâm’ın Zaferi*. İstanbul: Piran Yayınları, 1979.
- Tülümen, Turgut. *İnan Devrimi Hatıraları*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1998.
- “Türkiye ve Avrupa’da Şehidler Günü Etkinlikleri”. *Tevhid* 27 (1992), 55-60.
- Türkmen, Hamza. “İslami Hareket Dergisi”. *Haksöz Haber*. Erişim Temmuz 2023. <https://www.haksozhaber.net/okul/islami-hareket-dergisi-2745yy.htm>
- Türkmen, Hamza. “Türkiye’deki Tevhidi Uyanışa Verilen Hizmet: Düşünce Dergisi”. *Haksöz* 106 (2000), 54-67.
- Üstad Kadir Mısıroğlu. “İnan ve Şia Meselesi”. *Youtube*. 13 Ocak 2015. <https://www.youtube.com/watch?v=NeSf-4rcA5E> (Erişim 11.04.2023).
- Yarbay, Ersönmez. *Akıncılar Hareketi 1975-1980*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2021.
- Yeşil, Kâmil. “Şûrâ-Tevhid-Hicret Gazeteleri ve İslami Düşüncede Radikal Tavr”, *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*. ed. Vahdettin Işık vd. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
- Yüksel, Edip. “İnan’da Bir Anım”. *Youtube*. 22 Kasım 2013. <https://www.youtube.com/watch?v=cNRwqVfQL3Y> (Erişim 06.06.2022).
- Yüksel, Edip. *Norşin’den Arizona’ya*. çev. Özgür Mandal. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2017.
- Yüksel, Sadreddin. *İslâmî Araştırmalar*. İstanbul: Tüba Yayıncılık, 1982.
- Zengin, Ertuğrul. *Akıncılar Hareketi 1970’lerde İslamcı Gençliğin Oluşumu ve Eylem*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2021.

Extended Summary

Born in 1945 in the city of Tabriz, Iran, Hujjat al-Islam Ali Akbar Mehdipour emerged as a prominent Shi'i religious scholar through his rigorous training within Iran's classical religious seminaries. His scholarly formation, shaped predominantly by the traditional hawza system, particularly in the religious epicenter of Qom, granted him substantial religious authority. This intellectual and theological foundation later served as a cornerstone for his multifaceted engagements with Shi'i communities both within Iran and in the broader diaspora. Among these transnational involvements, his work in Türkiye during the late 1970s stands out as a particularly influential chapter in the history of Shi'ism in the region.

Between 1975 and 1980, Mehdipour played a significant role in providing religious guidance to Shi'i communities in Türkiye, particularly those of the Ja'fari school. Centered primarily in Istanbul, his activities went beyond conventional preaching and religious instruction. Rather, they encompassed broader efforts toward institutionalizing Shi'i religious life and increasing the public visibility of the Shi'i identity in a Sunni-majority context. His presence in Türkiye coincided with a period of heightened religious and political ferment, providing fertile ground for the articulation of Shi'i perspectives in the public sphere. The focal point of Mehdipour's religious and educational activities in Istanbul was the so-called "Iranian Mosque" located in the Valide Han district. Under his leadership, this space evolved into a central hub for community outreach, theological education, and ritual practice for the Ja'fari population in Istanbul. The mosque functioned not merely as a place of worship, but as a center that addressed the social and spiritual needs of Türkiye's Shi'i community, offering programs and services that supported their religious identity in a relatively marginalizing environment.

One of the notable dimensions of Mehdipour's contributions during his time in Türkiye's was his engagement with religious publishing. He was among the founding figures of *Zaman Yayınları* (Zaman Publications), a publishing house that played a critical role in disseminating Shi'i thought in Turkish. Through books, pamphlets, and other printed materials, Mehdipour helped to establish a Turkish-language Shi'i religious literature that had been lacking until then. These works provided foundational knowledge for Turkish-speaking Shi'is and facilitated the articulation of Ja'fari doctrine in a local idiom, thus contributing to the development of a vernacular religious discourse. This publishing endeavor should be situated within the broader context of 1970s Türkiye, a period marked by ideological diversification and the proliferation of religious and political discourses. Against this backdrop, Mehdipour's writings helped to insert a Shi'i voice into the Turkish religious public sphere. They provided theological justifications for Shi'i beliefs and practices, but also engaged with broader themes such as justice, political resistance, and Islamic governance-issues that resonated deeply with various segments of Türkiye's increasingly politicized Islamic movements.

The Iranian Revolution of 1979, led by Ayatollah Ruhollah Khomeini, marked a significant turning point in Mehdipour's visibility and influence in Türkiye. The revolution captured the imagination of many Islamic activists and intellectuals in the region, prompting widespread interest in Iran's political transformation. During this time, Mehdipour became an important interlocutor between the Iranian revolutionary leadership and Turkish Islamist circles. His theological background, coupled with his transnational Shi'i identity, positioned him as a key figure in explaining the motivations and goals of the revolution to a Turkish audience. His interviews, public talks, and writings during this period often sought to clarify the Islamic and anti-imperialist character of the Iranian Revolution, thereby amplifying its appeal among Turkish Muslims.

In the immediate aftermath of the revolution, Mehdipour intensified his outreach efforts by organizing lectures, conferences, and religious events in various cities across Türkiye. These gatherings addressed not only intra-Shi'i issues but also broader pan-Islamic concerns such as Muslim unity, resistance to Western imperialism, and the need for Islamic governance rooted in justice. His discourse was both confessional and political, merging religious identity with a revolutionary ethos. However, this increasing prominence drew the attention of Turkish state authorities, particularly in the volatile period leading up to and following the military coup of September 12, 1980. In the wake of the coup, the Turkish military regime viewed Mehdipour's activities with growing suspicion. His overt support for the Iranian Revolution, his involvement with Türkiye's Islamic movements, and his role in publicizing Shi'i doctrine and identity were seen as potential threats to national security and public order. Consequently, legal proceedings

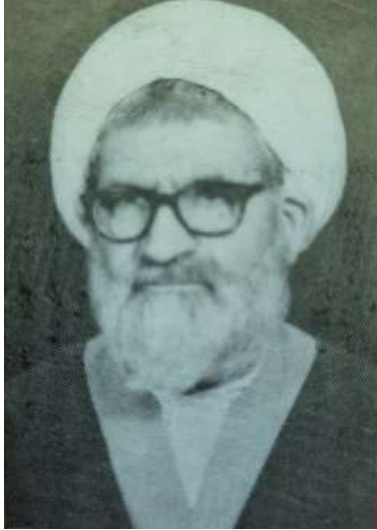

were initiated against him, including an arrest warrant and, reportedly, a death sentence. Faced with imminent danger, Mehdipour was compelled to leave Türkiye and return to Iran.

After returning to Iran, Mehdipour resumed his scholarly and religious endeavors in Qom, one of the most important centers of Shi'i learning. There, he continued to contribute to the seminary system and participated in various academic and theological projects. Despite his forced departure, Mehdipour has frequently referred to his years in Türkiye in interviews and written works, signaling the lasting significance of that period in his personal and intellectual trajectory. His reflections often portray his time in Türkiye not merely as a temporary assignment, but as a formative chapter in the transnational propagation of Shi'ism and the shaping of Shi'i identity in diaspora contexts. Today, Ali Akbar Mehdipour is remembered by many in Türkiye's Ja'fari community as a pivotal figure in their collective memory. His efforts are regarded as a turning point in the public visibility and institutional development of Shi'ism in Türkiye. In this sense, Mehdipour's legacy transcends national boundaries and exemplifies the complex interplay between religion, politics, and transnational identity in the late 20th century Islamic world.

Ekler

Resim 1: Ahmed Sâbirî Hemedânî'nin fotoğrafı

Kaynak: Ahmed Sabri Hamedani, *İslamda Caferi Mezhebi ve İmam Cafer Sadık Buyrukları*, Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1983.

Resim 2: Mehdîpür'un hocası Şeriatmedârî'den icazet alması

Kaynak: Tevhid Dergisi 9. Sayı (Şubat 1979).

Resim 3: İstanbul'daki konsolosluk binasının Ali Ekber Mehdîpür tarafından ele geçirilmesi hadisesine ilişkin görsel kayıtlar

Kaynak: Milliyet Gazetesi (16 Şubat 1979).

Resim 4: Ali Bulaç ile Mehdîpür Görüşmesi ve Mehdîpür'un Tevhîd Dergisine Gönderdiği Görseller

Kaynak: Tevhîd Dergisi 9. Sayı (Şubat 1979).

Resim 5: Ali Ekber Mehdîpür'un Türk Dışişleri heyetinin Humeynî'yi ziyaretinde yer alması

Kaynak: Tevhîd Dergisi 26. Sayı (Haziran 1979) ve İslâmî Hareket Dergisi 2/18. Sayı (Ağustos 1979).

Resim 6: Ali Ekber Mehdipür'un Günümüzdeki Hali

